

Nogmaals: Mineralogische Musea in Parijs

door Jacques Touret *)
vertaling uit het Engels: Hendrik Zijlstra

Het artikel van Theo Kloprogge (Gea september 2005, nummer 3, p. 75-80) geeft interessante informatie over drie musea (Muséum d'Histoire Naturelle, Université de Pierre et Marie Curie (Paris VI), Ecole Nationale Supérieure des Mines de Paris), waardoor Parijs voor liefhebbers van mineralen en fossielen een uiterst interessante stad is. De gegevens in dit artikel, afkomstig uit algemeen toegankelijke bronnen zoals folders en het internet, zijn in z'n algemeenheid juist en ik hoop dat ze vele Gea-lezers ertoe zullen aanzetten de Thalys te nemen en een bezoek aan de "lichtstad" te brengen. Helaas is het artikel gedeeltelijk incompleet of verouderd als gevolg van een aantal problemen dat in het recente verleden is opgetreden en zich nog steeds voordoet. Universiteitsmusea lijden tegenwoordig een moeizaam bestaan en Parijs is daarop geen uitzondering. Bezoekers vinden soms niet wat ze verwachten of vinden deuren gesloten. Het doel van dit artikel is de lezers op de hoogte te stellen van het laatste nieuws over deze beroemde instituten, waarvan er twee (Muséum d'Histoire Naturelle, Université P-M Curie) momenteel onderhevig zijn aan grote veranderingen of een reorganisatie. Voor het gemak zal ik de roepnamen gebruiken waaronder elke mineraloog deze Parijse musea kent: het **Museum** voor de Galerie de Minéralogie du Muséum d'Histoire, **Jussieu** voor de Mineralogische Collecties van de Université Pierre et Marie Curie, en **Ecole des Mines** voor het Musée de Minéralogie de l'Ecole nationale Supérieure des Mines de Paris (enkele officiële namen zijn in Frankrijk zo ingewikkeld dat ze in de praktijk door niemand worden gebruikt!). Bovendien zal ik de namen noemen van degenen die op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen of van een plotselinge verandering in de situatie.

Museum (Jardin des Plantes)

(Pierre Jacques Chiappero, conservator van de mineralogische collectie, <chiappero@mnhn.fr>)

De mineralogische verzameling in het Museum is in gevaar. Het grote renovatieprogramma van het Muséum d'Histoire Naturelle is vele jaren geleden onder het presidentschap van V. Giscard d'Estaing begonnen en heeft als belangrijkste resultaat de *Galerie de l'Evolution* opgeleverd. Het programma vordert, maar met grote onzekerheid over de belangrijkste doelen van de instelling en de positie van het personeel. Wat betreft de aardwetenschappen is het duidelijk dat de nadruk ligt op paleontologie, evolutie en milieu, veel minder op mineralogie. De *Grande Galerie*, ontworpen door Charles Rohault de Fleury, is nu geheel leeg, gesloten voor het publiek (maar het is mogelijk er door de kieren in de deur een glimp van op te vangen!) zo nu en dan in gebruik voor partijen of modeshows. De heropening is gepland voor 2008 (?), maar niemand weet wat er precies zal komen. Het gerucht gaat het *Musée de l'Environnement*, maar voor zover ik weet, zonder een goed gedefiniëerd doel of plan. De enige zekerheid is, dat er geen mineralen tentoongesteld worden op de plaats, die tot in de jaren '70 werd beschouwd als het Mekka voor mineralogen in Parijs. Wat in het gebouw blijft is de *Salle des Cristaux Géants*, spectaculair, maar naar mijn idee een beetje te veel "Disneyland", en de opmerkelijke *Trésor* (schat). Deze is zeer zeker een bezoek waard: de op een na grootste *gold nugget* ooit in Australië gevonden,

edelstenen en glazen van bergkristal van de Franse koningen, *pietra dure* tafels uit Florence, etc... In totaal worden bijna 1000 stukken tentoongesteld, de meeste daarvan zijn recente aanwinsten door sponsoring (Total-Fina-Elf). Vooral betreuenswaardig is het feit dat zelfs geen enkele meteoriet van de nationale Franse meteorietencollectie in deze mineralententoonstelling te bezichtigen is, terwijl deze collectie een van de grootste van de wereld is. De *Trésor* was afgelopen zomer verschillende maanden gesloten als gevolg van problemen met de air-conditioning en legionella-dreiging. De reparaties zijn verricht, maar de broodnodige uitbreiding van de installatie bleef achterwege. Het gevolg zou kunnen zijn dat het museum bij hoge buiten-temperatuur sluit. Bezoekers: stel u op de hoogte!

Jussieu (Paris VI)

(Beheerder: Claude Boulliard, directeur, <boulliar@lmcp.jussieu.fr>)

Een aantal Gea-lezers is misschien op de hoogte van de problemen die deze spectaculaire verzameling heeft in verband met de *désamiantage* (asbestverwijdering) in het lelijke Jussieu-gebouw.

De leiding van de universiteit had zelfs besloten de verzameling te ontmantelen, wat resulteerde in een internationale protestactie. (De actie buiten Frankrijk werd vooral in Nederland opgezet, met name door D. Visser, Universiteits Museum Utrecht. Bedankt, Diederik!). Het goede nieuws: de toekomst van de collectie is nu verzekerd in een gerenoveerd Jussieu, in hetzelfde gebouw maar op een andere plaats (Tour 46.0, ondergronds). Het minder goede (en slechte) nieuws: er zal veel minder ruimte voor de collectie zijn, met andere vitrines (dus, vergeet de Teheran-juwelen maar). De verhuizing zal tussen februari en april 2006 plaatsvinden. Maar omdat het Jussieuasbestproject al ongeveer 10 jaar op het aanvallige schema achter is, zou ik maar letten op het nieuws hierover. Op het moment van schrijven van dit artikel (oktober 2005), is de collectie nog open voor het publiek, maar de verhuizing is al begonnen met het geleidelijk weghalen van de verlichting uit de vitrines. Bedenk ook dat "de interessante meteorietencollectie" die door Theo is bekeken (Fig. 8 in zijn artikel), een tijdelijke tentoonstelling was. In feite was het een deel van de privé-collectie van Alain Carion, een bekende meteorietverzamelaar en mineralenhandelaar in Parijs op de westelijke punt van Ile Saint Louis.

Musée de Minéralogie (Ecole des Mines)

(Conservatrice-directrice: Lydie Touret, <lydie.touret@ensmp.fr>)

De Ecole des Mines is de enige plek in Parijs die niet is (en hopelijk ook niet zal worden) aangetast door een recente "reorganisatie". Het gevolg is dat alle informatie van Theo klopt: het museum is elke middag (behalve maandag) en zaterdagmorgen en -middag, (met de heilige Franse lunchpauze) geopend voor het publiek. Theo adviseert de bezoekers echter in het weekend te komen, omdat door de week de collectie voor onderwijs aan studenten wordt benut. Helaas! Mineralogie is bijna verdwenen uit de

*) Prof.dr. J.L.R. Touret is emeritus hoogleraar VUA, lid van ABC Mines en GEA-donateur

De mammoet bij de ingang van het Museum d'Histoire Naturelle. Foto: T. Kloprogge.

onderwijsprogramma's van de Ecole des Mines, zoals (jammer) op de meeste universiteiten in de wereld, inclusief de Nederlandse. De collectie wordt nog steeds gebruikt voor wetenschappelijke doeleinden (systematische mineralogie), maar alleen door enkele specialisten, die doorgaans niet in het museum aanwezig zijn. Door de week overschrijdt het aantal bezoekers op een bepaald ogenblik zelden het dozijn en de atmosfeer is altijd zeer rustig. Het museum heeft slechts een kleine permanente staf onder leiding van de directrice, Lydie Touret, die tussen 1980 en 1989 in het Teylers Museum te Haarlem heeft gewerkt. De meeste mensen van het museum zijn vrijwilligers (zoals ik), leden van de Association ABC Mines (Amis de la Bibliothèque et des Collections), die met meer dan 400 actieve leden een van de belangrijkste in zijn soort in Frankrijk is. Deze vrijwilligers dragen actief bij aan de activiteiten van het museum, met name aan het invoeren van de catalogus in elektronische bestanden; 80% van de collectie is op dit moment klaar.

Ze zullen uw vragen met genoeg beantwoorden. Mijn vrouw (Lydie Touret) en ik spreken redelijk Nederlands, zodat we het beantwoorden van vragen of rondleidingen zelfs in het Nederlands kunnen doen.

Mijn mening is natuurlijk enigszins bevooroordeeld, maar veel bezoekers zijn het met mij eens dat de collectie van de Ecole des Mines de meest interessante van de drie musea is. Met een vloeroppervlakte van meer dan 1000 m² is de *galerie* van het museum een van de grootste zalen in Parijs (alleen de Spiegelzaal in Versailles is groter), en de houten vitrinekasten van Hongaars eiken, gemaakt in het begin van 19^e eeuw, zijn op zichzelf al meesterwerken van meubelmakerskunst. Het museum bevindt zich op de eerste verdieping van het 18^e eeuwse *Hôtel de Vendôme*, het enige gebouw in Parijs dat is gemaakt door G. LeBlond, Peter de Grotes architect

van Peterhof en Sint Petersburg, met een prachtig uitzicht op de *Jardin du Luxembourg* en een heel bijzondere, rustige atmosfeer. Theo noemt terecht het systematische karakter van de verzameling: het is inderdaad een echt wetenschappelijke, maar doet in esthetisch opzicht niet onder voor de beide andere Parijse collecties. Maar hij zou aan de systematische mineralogie hebben kunnen toevoegen dat er ook deelverzamelingen zijn zoals:

- petrologie met een verbazingwekkende serie kogelgranieten,
- edelstenen (geslepen stenen en de bijbehorende ruwe mineralen),
- kunstmatige mineralen (de pogingen om tot een synthese van mineralen te komen door Daubrée en zijn medewerkers, met name Verneuil, leverden de grootste verzameling op dit terrein op),
- meteorieten, de enige openbare plek in Parijs waar deze worden tentoongesteld. De Ecole des Mines heeft een tamelijk kleine meteorietenverzameling (ongeveer 440 exemplaren), bijna alle stukken zijn vóór 1910 verzameld. Na deze datum is de nationale Franse collectie overgebracht naar het Museum, en stopte de Ecole des Mines met het verzamelen ervan, tot voor kort. Enige exemplaren zijn zeer spectaculair, vooral het meer dan 300 kg zware fragment van Canon Diablo, waarin C. Friedel in 1891 het voorkomen van microdiamanten heeft aangetoond. Deze collectie is onlangs gereorganiseerd en van nieuwe beschrijvingen in de moderne terminologie voorzien, en is een van de interessantste trekpleisters voor onze bezoekers geworden.

Samenvattend: welkom in Parijs en geniet van de erfenis van René Just Haüy!